

Mateusz Kucharski

MODUS OPERANDI A WYWIAD PRZED WŁAMANIEM JAKO ELEMENT TAKTYCZNY DZIAŁANIA SPRAWCÓW PRZESTĘPSTW PRZECIWKO MIENIU

Modus operandi and the interview conducted before burglary as a tactical crime method against property

W strukturze przestępstw kryminalnych popełnianych w Polsce kradzież z włamaniem zajmuje dominującą pozycję i należy do kategorii przestępstw kwalifikowanych przez Policję jako szczególnie monitorowane. Mimo że na przestrzeni ostatniej dekady można zauważyć spadek liczby tych przestępstw, to tylko w ubiegłym roku odnotowano dziennie 317 takich zdarzeń na terenie całego kraju¹. Niestety, poziom wykrywalności sprawców kradzieży z włamaniem jest niepokojąco niski. W roku 2014 wykryto sprawców jedynie 32,9% przestępstw przeciwko mieniu, co i tak stanowi jeden z najwyższych wyników wykrywalności w ostatnim dziesięcioleciu². Z tego względu istotą rozważań w tym opracowaniu stało się ukazanie przydatności w wykorzystywaniu *modus operandi*³ w kontekście jednego z najczęściej popełnianych w Polsce przestępstw kradzieży z włamaniem. Wiedza o sposobie działania włamywaczy może być wykorzystywana szczególnie w procesie wykrywczym przy użyciu potencjalnych nośników *modus operandi*, w każdym stadium realizacji czynu przestępczego. Elementem warunkującym skuteczność w zwalczaniu przestępczości przeciwko mieniu jest poznanie mechanizmów działania sprawców na poziomie wszystkich etapów aktywności przestępczej, zarówno przed popełnieniem czynu przestępczego, w jego trakcie, jak również na etapie zatarcia śladów⁴. Jednak szczególnie uwagę należy zwrócić na elementy taktyczne działania włamywaczy w stadium

---

¹ Źródło: dane Komendy Głównej Policji, <http://statystyka.policja.pl/st/ogolne-statystyki/47682,Postepowania-wszczete-przestepstwa-stwierdzone-i-wykrywalnosc-w-latach-1999-2014.html>.

² Źródło: dane statystyczne, Biuletyn Informacji Publicznej Ministerstwa Sprawiedliwości, 2015 r.

³ H. Grossw swoim poręczniku, *Handbuch für Untersuchungsrichter, Polizeibeamte, Gendarmen, u.s.w* wprowadza po raz pierwszy pojęcie *modus furandi* – pochodzącego od łacińskiego słowa *fur* – złodziej.

⁴ J. Wnorowski, *Sposób działania jako środek identyfikacji sprawcy przestępstwa*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1978, s. 7.

przygotowawczym przestępstwa, do których należy wywiad przed dokonaniem włamania. Wiedza o sposobie i metodach prowadzenia rozpoznania przez sprawców jeszcze przed realizacją zamierzenia przestępczego nie tylko warunkuje skuteczność postępowania przygotowawczego, lecz także ma istotny wpływ na prewencyjne działania organów ścigania.

Najogólniej pojęcie wywiadu możemy zdefiniować przez całokształt działań sprawcy mający na celu ustalenie niezbędnych informacji o obiekcie będącym przedmiotem zamachu przestępczego. Stosowanie wywiadu przez włamywacza, jako czynności poprzedzającej sprawstwo, odbywa się z reguły na drodze obserwacji obiektu oraz znajdujących się w nim osób. Kolejnym etapem jest uzyskanie niezbędnych informacji o przyszłym obiekcie włamania lub bezpośredniej weryfikacji sposobu zabezpieczeń. Dobrze przeprowadzony wywiad jednoznacznie warunkuje skuteczność planowanego przestępstwa, a sprawca nieposiadający danych o przedmiocie zamachu przestępczego lub stosowanych środkach zabezpieczeń w większym stopniu narażony jest na zatrzymanie. Włamywacze zwracają uwagę na wszystkie elementy mające wpływ na przebieg przestępstwa, gdyż charakterystyka położenia obiektu lub pora włamania mogą ułatwić lub ograniczyć swobodę działania. Doświadczeni włamywacze wiedzą, że w trakcie wywiadu poprzedzającego włamanie muszą zdobyć wszystkie konieczne dane o obiekcie oraz alternatywnych drogach zarówno swobodnego dojścia do celu, jak i umożliwiających wycofanie podczas ucieczki⁵.

Zespół cech *modus operandi*, charakteryzujących stadium przygotowania do przestępstwa w pierwszym etapie realizacji czynu przestępczego, uwarunkowany jest w dużym stopniu typem obiektu, który jest celem ataku sprawcy⁶. Rodzaj obiektu na tym etapie bezpośrednio determinuje zakres występowania nośników *modus operandi* w zależności od stopnia zróżnicowania czynnika planowości lub też jego całkowitego braku, kiedy zamiar popełnienia przestępstwa pojawia się nagle i jest następstwem nadarzającej się okazji. W takich sytuacjach znaczącą rolę odgrywa element losowy zarówno w trakcie typizacji obiektu, jak i doboru odpowiednich narzędzi potrzebnych do dokonania przestępstwa⁷. Przypadek sprawia, iż sprawca decyduje się dokonać włamania pod wpływem nadarzającej się okazji, dlatego w takich sytuacjach ustalenie konkretnej formuły *modus operandi* bywa bardzo trudne lub nawet jest niemożliwe. Słusznie zauważył J. Wnorowski, że sposób działania sprawcy na etapie przygotowania przestępstwa zarówno determinuje jego rodzaj, jak i ściśle wpływa na wartość i układ indywidualizacji *modus operandi*. Wraz z rozwojem technologii i środków zabezpieczających przed włamaniami technika dokonywania przestępstw stała się bardziej złożona, co ma bezpośredni wpływ na realizację elementów taktycznych,

⁵ Z. Bożyczko, *Przestępstwo i życie*, Zakład im. Ossolińskich, Wrocław 1972, s. 106–107.

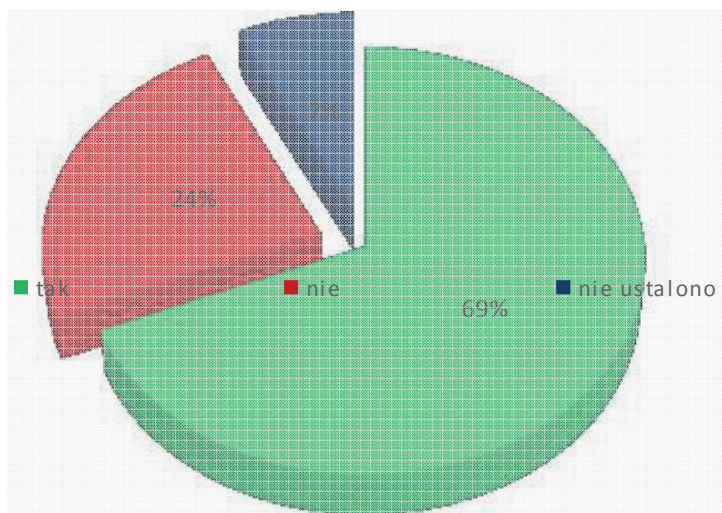
⁶ C. Bennell, N.J. Jones, *Between a ROC and a hard place: a method for linking serial burglaries by modus operandi*, „Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling” 2005, t. 2 (1), s. 24–26.

⁷ W.F.H. Nicolaisen, *Burglars and Burglaries in Contemporary Legends*, Presidential Address Given To The Folklore Society, March 2002, s. 138.

a stadium przygotowawcze będzie odznaczało się znacznie „bogatszym asortymentem” charakterystycznych elementów *modus operandi*⁸.

Czynniki decydujące o występowaniu wywiadu

Przeprowadzone badania aktowe wykazały, że 69% sprawców kradzieży z włamaniem przed dokonaniem przestępstwa prowadzi działania wywiadowcze (wykres 1). Wysoki współczynnik występowania wywiadu, jako czynności poprzedzającej włamanie, stał się asumptem do uzyskania odpowiedzi na pytanie, jakie czynniki decydują o stosowaniu przez włamywaczy takiej formy działań.

Wykres 1. Wywiad sprawcy włamania przed dokonaniem przestępstwa

Źródło: badania własne.

Autor obszernej monografii na temat sprawców włamań Z. Bożyczko przeprowadził klasyfikację mechanizmów warunkujących prowadzenie wywiadu przez włamywacza w latach sześćdziesiątych, przyjmując, że do elementów decydujących należy: stopień specjalizacji sprawcy, zabezpieczenie i położenie obiektu oraz sposób dokonania włamania⁹. Jednak taktyka i technika działania sprawców ulega ciągłym przemianom i przekształceniom wraz z postępem technicznym oraz cywilizacyjnym¹⁰. Zmiany te dotyczą nie tylko sposobu pokonywania zabezpieczeń, ale również elementów taktycznych działania sprawców. Dokonując rewizji postawionych przez

⁸ J. Wnorowski, op. cit., s. 51.

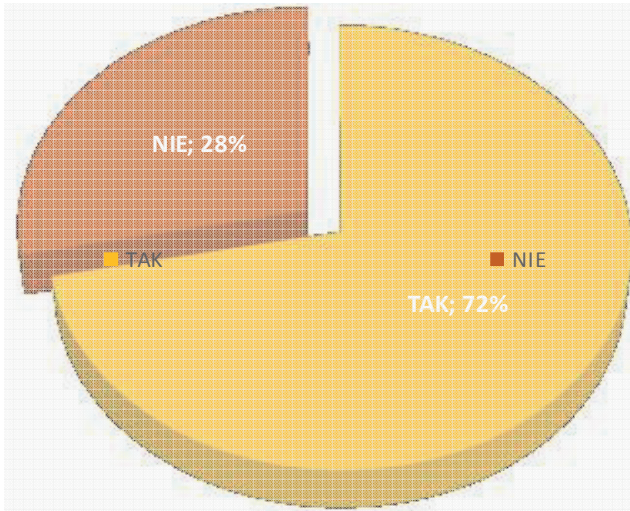
⁹ Z. Bożyczko, *Kradzież z włamaniem i jej sprawca*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1970, s. 52.

¹⁰ T. Borzoł, S. Miszkiewicz, M. Tokarski, A. Winnicki, J. Bryk, *Kryminologiczne i kryminalistyczne aspekty przestępstwa kradzieży z włamaniem do mieszkań*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2005, s. 15.

autora korelacji w oparciu o prowadzone badania mechanizmów działań wywiadowczych współczesnych włamywaczy, należy przyjąć, że do czynników decydujących o stosowaniu rozpoznania jako czynności poprzedzającej włamanie zaliczymy:

- 1) wiek i stopień doświadczenia sprawcy,
- 2) rodzaj obiektu zamachu przestępczego oraz jego położenie,
- 3) rodzaj zabezpieczeń i sposób dokonania włamania.

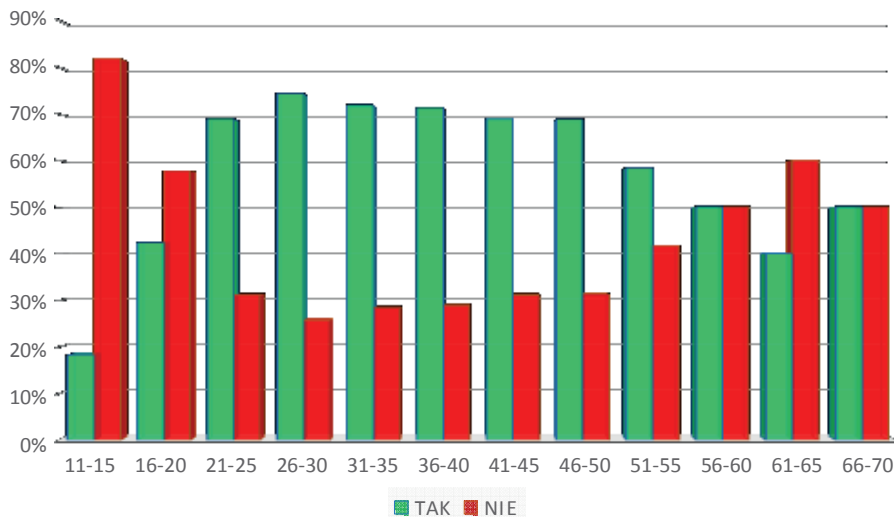
Wiek i stopień doświadczenia sprawcy to czynniki pozostające w ścisłym związku, gdyż sprawca z upływem lat zdobywa coraz więcej umiejętności w procedurze przestępczym. Starsi i bardziej doświadczeni włamywacze z reguły byli już wcześniej karani, stąd zdają sobie sprawę, czym grozi zlekceważenie i pominięcie elementów wywiadowczych. Na podstawie przeprowadzonej analizy materiału badawczego stwierdzono zastosowanie elementów wywiadowczych częściej wśród sprawców karanych, odznaczających się większym doświadczeniem w procedurze przestępczym, niż u przestępców niekaranych (wykres 2).

Wykres 2. Prowadzenie wywiadu przed włamaniem wśród sprawców wcześniej karanych

Źródło: badania własne.

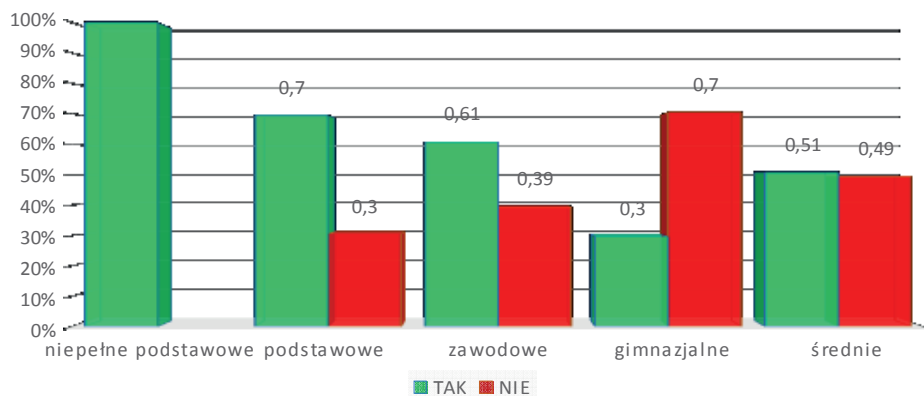
Sprawcy, których cechuje wysoki stopień specjalizacji, posiadają szeroką wiedzę taktyczną choćby w zakresie czasu i pory zmiany służby patroli funkcjonariuszy policji z określonej dzielnicy lub bezpośrednio prowadzą nasłuch policyjnych kanałów radiowych. Nabycie takich umiejętności na ogół przychodzi wraz z wiekiem i jest związane z empirycznym charakterem pozyskiwania kwalifikacji przestępczych. Uzasadnieniem przyjętego twierdzenia jest wynik korelacji przedstawiony na wykresie 3, który wskazuje, że sprawcy w przedziale wieku od 25 do 45 roku życia częściej stosują wywiad przed dokonaniem zaboru mienia niż ci w wieku od 11 do 25 lat.

Wykres 3. Wywiad przed włamaniem a wiek sprawcy

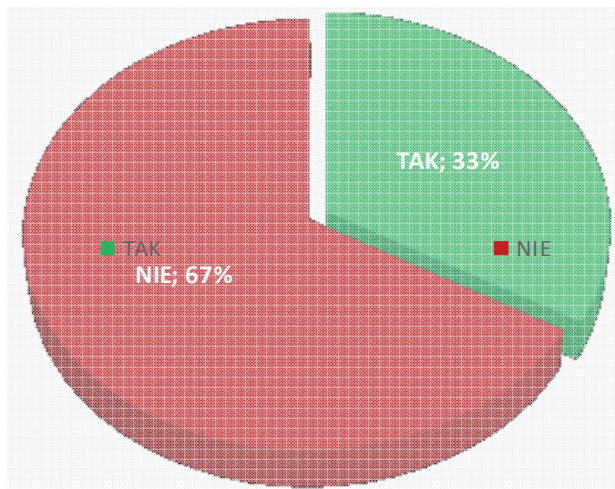
Źródło: badania własne.

Zauważono również występowanie zależności stosowania wywiadu w odniesieniu do wykształcenia sprawców. Włamywacze, którzy zakończyli swoją edukację na poziomie podstawowym i zawodowym, częściej stosują rozpoznanie niż gimnazjaliści (wykres 4). Wynika to przede wszystkim ze sposobu działania nieletnich i młodocianych sprawców o wykształceniu gimnazjalnym, który najczęściej ma charakter okazjonalny i rzadko odznacza się występowaniem elementów taktycznych. Analiza wyników badań jednoznacznie wykazała, że sprawcy będący pod wpływem alkoholu nie stosują wywiadu jako czynności poprzedzającej włamanie (wykres 5).

Wykres 4. Rodzaj wykształcenia sprawcy a wywiad przed włamaniem

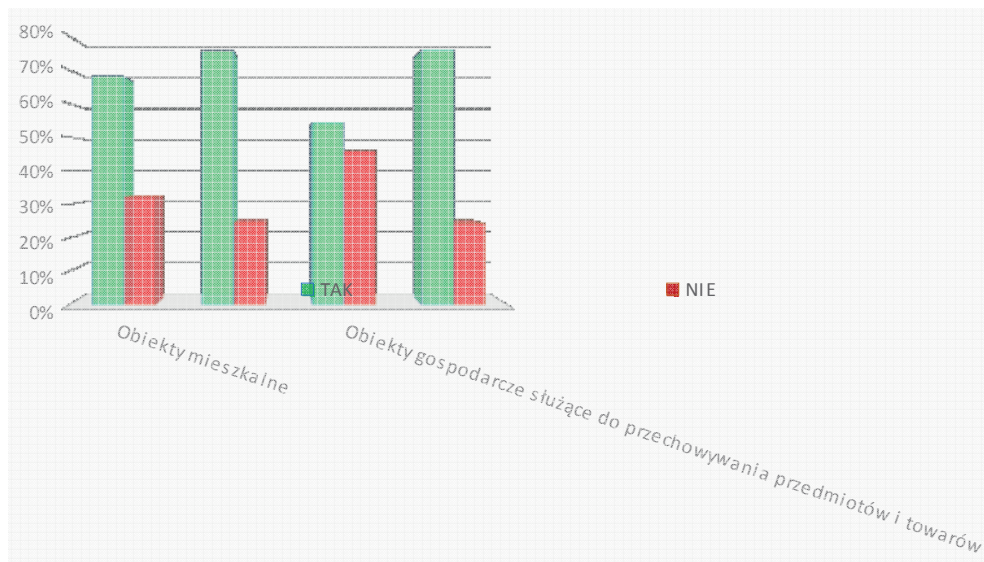
Źródło: badania własne.

Wykres 5. Sprawca pod wpływem alkoholu a wywiad przed włamaniem

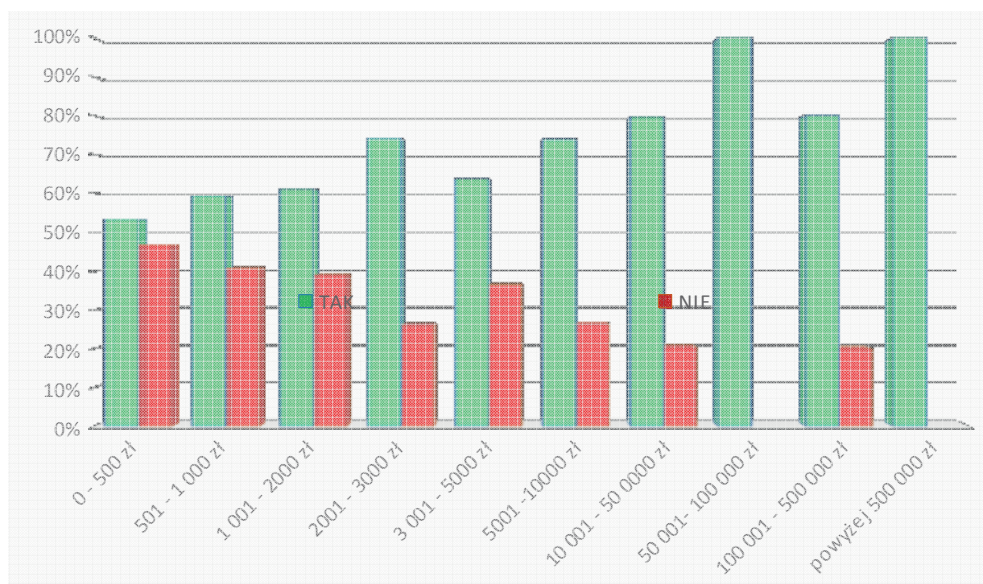
Źródło: badania własne.

Obiekt ataku włamywacza ma bezsprzecznie istotny wpływ na konieczność prowadzenia wywiadu przez sprawcę. Związane jest to przede wszystkim z wartością mienia, jakie może znajdować się w miejscu będącym celem zamachu przestępczego. W takich obiektach jak piwnice, altany ogrodowe czy garaże zazwyczaj przechowywane są przedmioty o niższej wartości. W związku z tym wśród włamywaczy istnieje powszechne przekonanie, że atak na takie cele nie wymaga uprzedniego rozpoznania. Uzasadnieniem tego stwierdzenia są dane przedstawione na wykresach 6 i 7 wskazujące, że sprawcy rzadziej poprzedzają włamanie wywiadem do obiektów gospodarczych służących przechowywaniu mienia, którego wartość nie przekracza 2 tys. zł, niż choćby do mieszkań lub sklepów, gdzie spodziewają się znaleźć przedmioty o większej wartości.

Wykres 6. Rodzaj obiektu a wywiad przed włamaniem

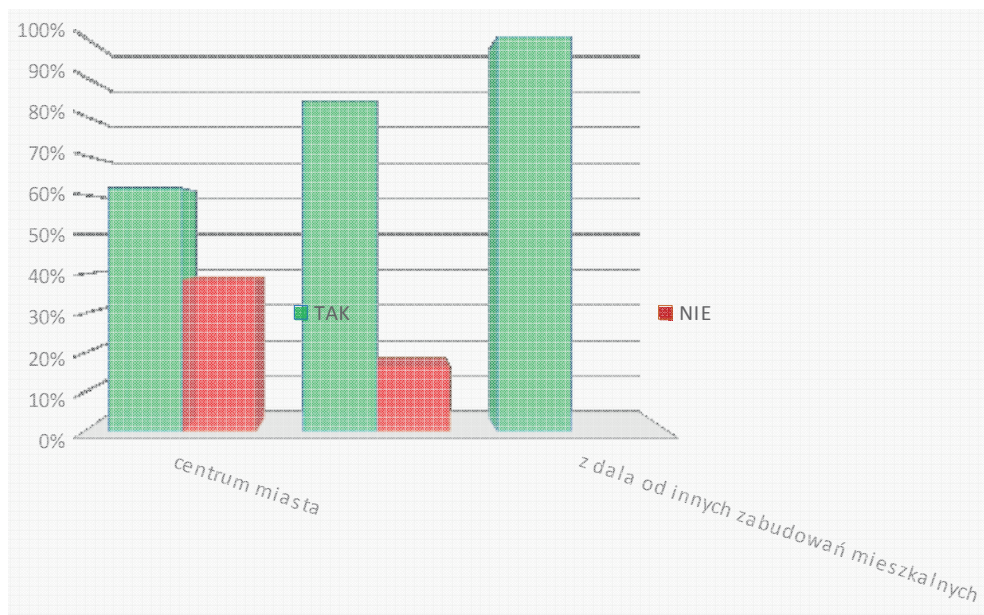
Źródło: badania własne.

Wykres 7. Wywiad przed włamaniem a wartość skradzionego mienia

Źródło: badania własne.

Jak wynika z badań, sprawcy najczęściej prowadzą wywiad przed popełnieniem przestępstwa włamania do obiektów handlowo-usługowych. Ma to związek z formą prowadzonego rozpoznania, gdyż dostęp do takich obiektów bez zwracania na siebie uwagi jest łatwiejszy niż choćby w przypadku obiektów mieszkalnych. Nie bez znaczenia pozostaje również położenie obiektu, który jest celem zamachu przestępczego, ponieważ włamania nieopowiedzone wywiadem występują częściej w centrum miasta niż na peryferiach (wykres 8). Na terenach położonych z dala od ścisłego centrum spotyka się głównie zabudowę w postaci domów jednorodzinnych. Włamania do domów przeważnie są poprzedzone wywiadem, w przeciwieństwie do piwnic w blokach osiedlowych czy altan działkowych, które znajdują się w centrum miasta i stanowią raczej cel okazjonalny.

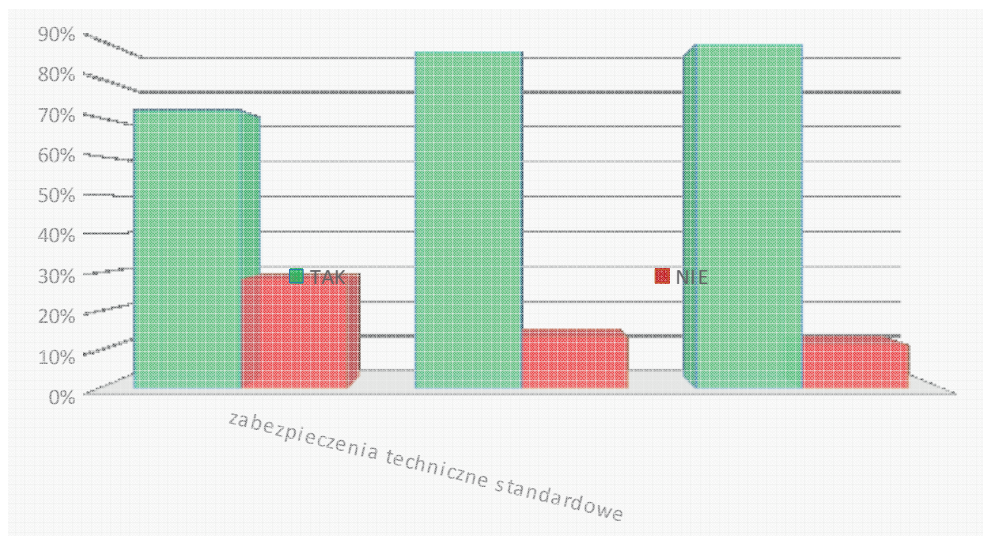
Wykres 8. Położenie obiektu zamachu przestępczego a wywiad przed włamaniem

Źródło: badania własne.

Kolejnym czynnikiem pozostającym w ścisłej korelacji z wykorzystaniem elementów taktycznych w działaniach włamywaczy jest sposób zabezpieczenia obiektu. Obiekty, które wyposażono dodatkowo w zabezpieczenia elektroniczne lub które posiadają zabezpieczenia specjalne, są w większości wypadków poddawane przez włamywaczy uprzednim „ogłędzinom” (wykres 9). Pokonanie alarmu lub – w przypadku zabezpieczeń specjalnych – sejfów wymaga od sprawcy dodatkowych czynności rozpoznawczych mających na celu szczegółowe przygotowanie. Dokładne rozpoznanie terenu, drobiazgowo zaplanowanie alternatywnych dróg ucieczki, sposobu

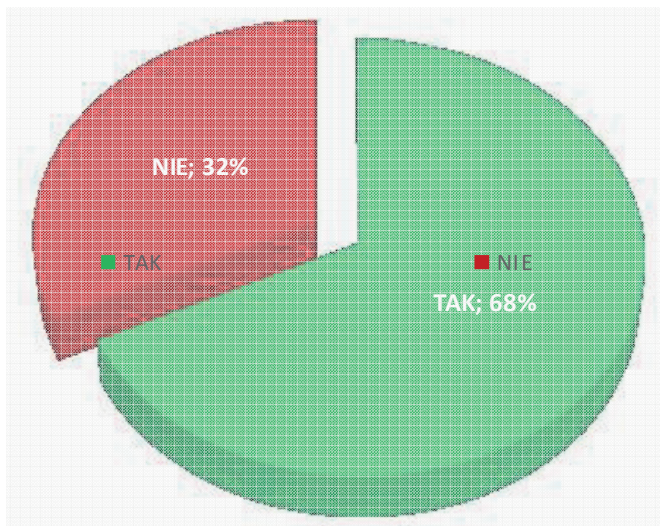
wyłączenia alarmu lub pokonania zabezpieczeń są „elementarzem” dla doświadczonego włamywacza.

Wykres 9. Wywiad przed włamaniem a rodzaje zabezpieczeń obiektu

Źródło: badania własne.

Sposób zachowania się sprawcy po dokonaniu przestępstwa i pozostawione na miejscu ślady nie zawsze prowadzą do jednoznacznego wniosku, czy działał on w sposób zorganizowany, czy jedynie kierowała nim natychmiastowa potrzeba zysku i prowadził włamanie „na ślepo”, bez uprzedniego przygotowania. Nie bez znaczenia pozostaje również właściwy dobór odpowiednich narzędzi przez doświadczonych przestępców, co pozwala na wnikliwe i kompleksowe przygotowanie zamierzonego czynu. Sprawcy posługujący się narzędziami częściej poprzedzają swoje działania rozpoznaniem niż ci, którzy pokonywali zabezpieczenia przy użyciu siły fizycznej (wykres 10). Celem działań włamywaczy okazjonalnych są obiekty słabo zabezpieczone, do których pokonania wystarczy użycie siły fizycznej lub rozbicie szyby, stąd rzadziej posługują się oni narzędziami. Opracowanie sposobu pokonania przeszkody zabezpieczającej obiekt i przygotowanie odpowiednich narzędzi, które będą używane podczas włamania, pozostają w bezpośredniej zależności z elementami taktycznymi działania sprawcy na etapie przygotowań do zamierzenia przestępczego.

Wykres 10. Wywiad przed włamaniem sprawcy, który posługiwał się narzędziami

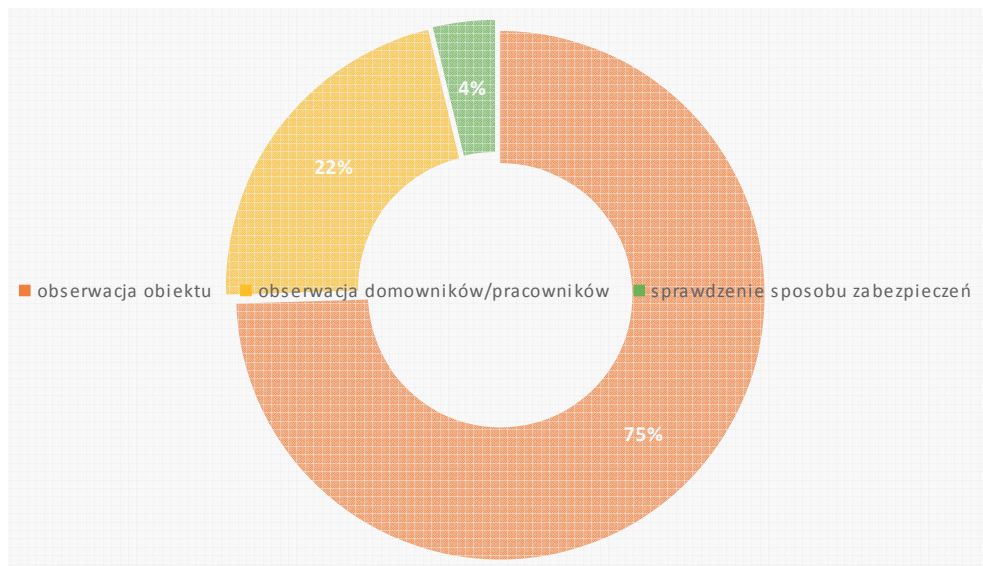
Źródło: badania własne.

Metody prowadzenia wywiadu

Wszechstronność metod wywiadowczych uwarunkowana jest rodzajem atakowanego obiektu, jak również stopniem doświadczenia sprawcy. Sposób prowadzenia wywiadu w dużej mierze uległ przekształceniom wraz z postępem, niemniej jednak pewne metody wypracowane przez całe pokolenia włamywaczy pozostały niezmiennie.

W prowadzonych badaniach wytypowano trzy najczęściej występujące formy prowadzenia wywiadu, przez:

- obserwację obiektu,
- obserwację domowników lub pracowników,
- sprawdzenie sposobu zabezpieczeń.

Wykres 11. Formy wywiadu prowadzonego przez sprawców kradzieży z włamaniem

Źródło: badania własne.

Wyniki badań wskazują na występowanie zależności między rodzajem obiektu a sposobem prowadzenia wywiadu przez włamywacza (wykres 11). W obiektach mieszkalnych przestępcy stosują wszystkie trzy formy prowadzenia wywiadu. Uwarunkowane jest to przede wszystkim większą liczbą niewiadomych, zwłaszcza jeśli chodzi o skład rodziny i określenie czasu nieobecności domowników. Sprawca przed włamaniem ustala rytm dobowy funkcjonowania mieszkańców, aby się przekonać, kiedy w mieszkaniu nikogo nie będzie. Sprawdza zabezpieczenia i na podstawie obserwacji samego obiektu szacuje wartość mienia, które ma być przedmiotem zamachu przestępczego.

W przypadku obiektów handlowo-usługowych, biurowych, administracyjnych lub kulturowo-religijnych sytuacja jest łatwiejsza, gdyż sprawca zdaje sobie sprawę, że w nocy w sklepie czy biurze z reguły nikt nie przebywa. Dlatego przestępcy, którzy decydują się na włamanie do takich obiektów, prowadzą rozpoznanie w oparciu o obserwację samego obiektu i sprawdzenie zabezpieczeń, pomijając obserwację pracowników. Włamania do miejsc tego typu zdarzają się głównie nocą, kiedy w lokalach handlowo-usługowych nikogo nie ma, w związku z czym element obserwacji personelu występuje rzadziej i ma zazwyczaj związek ze zlokalizowaniem miejsca przechowywania pieniędzy.

Włamanie do obiektów gospodarczych takich jak piwnice, altany działkowe czy garaże rzadko poprzedza szczegółowy wywiad, dlatego przestępcy ograniczają się jedynie do samej obserwacji planowanego miejsca zamachu przestępczego bez szczegółowego rozpoznania taktycznego.

Poza wymienionymi metodami prowadzenia wywiadu przez sprawców włamań należy również zwrócić uwagę na inne formy rozpoznania, na temat których wiedzę można uzyskać jedynie z źródeł wykraczających poza materiał dowodowy zgromadzony w aktach zakończonych postępowań.

Na podstawie wywiadów i rozmów z funkcjonariuszami z Komendy Miejskiej Policji w Krakowie oraz wiedzy operacyjno-wywiadowczej ustalono, że sprawcy prowadzący rozpoznanie często korzystają ze środków masowego przekazu. Należy w tym przypadku uwzględnić zarówno prasę, telewizję, jak i Internet. Przykładem może być wywiad przed włamaniem nazwanym popularnie „na podwójne łyzy” lub na „piórnik”, którego mechanizm polega na przeglądaniu przez sprawcę lokalnej prasy w celu uzyskania informacji na temat zmarłych osób w wybranym mieście. Często taki nekrolog zawiera wzmianki określające tytuł zawodowy lub stanowisko w pracy zmarłego, pozwalając włamywaczowi oszacować zamożność pokrzywdzonego. Przesłębcy zwracają uwagę nawet na okoliczności śmierci potencjalnej ofiary, wnioskując, że jeśli była to długa i ciężka choroba, zmarły mógł przeznaczyć większość swoich dóbr na leczenie, a włamanie może być nieopłacalne. Kolejnym etapem jest ustalenie adresu zamieszkania, co w dużym mieście nie jest łatwym zadaniem, dlatego w tym celu wywiadowcy posługują się starymi książkami telefonicznymi. W ten sposób uzyskują dokładne dane adresowe obiektu, do którego planują się włamać. Kiedy żałobnicy znajdują się na pogrzebie, sprawcy przystępują do działania. Z reguły dokonują wtedy kilku włamań, gdyż w tym czasie sąsiedzi również uczestniczą w uroczystościach żałobnych. Wspomniane powyżej określenie takiej metody dokonywania kradzieży, w której wywiad jest najistotniejszym elementem działania sprawcy, bierze się z reakcji pokrzywdzonych po odkryciu włamania w równie przykrych okolicznościach¹¹.

Również telewizja może być wykorzystana przez sprawców jako narzędzie do prowadzenia taktycznego rozpoznania. W ostatnich latach często emitowane programy z wywiadami publicystycznymi znanych osób posłużyły włamywaczom jako doskonałe rozpoznanie obiektów, które stały się w następstwie celem zamachu przestępczego. Przesłębcy wykorzystywali popularne reportaże i rozmowy z celebrytami znanymi zarówno w skali regionalnej, jak i krajowej, które odbywały się na terenie ich posiadłości lub w domu. W minionych latach na południu Polski celem włamywaczy padły obrazy i dzieła sztuki, o których sprawcy dowiedzieli się, śledząc właśnie takie programy na ekranie własnego telewizora. Nie wychodząc z domu, mogli oszacować wartość znajdującego się tam mienia, wstępnie ustalić sposób zabezpieczenia obiektu lub rozkład pomieszczeń¹².

Również Internet stał się źródłem informacji dla włamywaczy, nie tylko w zakresie zdobywania wiedzy o nowych narzędziach i sposobach pokonywania

¹¹ Badania własne na podstawie wywiadów z funkcjonariuszami Wydziału Kryminalnego Komendy Miejskiej Policji w Krakowie w latach 2014–2015.

¹² Tamże.

zabezpieczeń, lecz także wykorzystywany jest jako element wywiadowczy¹³. Na portalach społecznościowych takich jak Facebook czy Instagram sprawcy uzyskują wiele danych o obiektach będących celem zamachu przestępczego, na podstawie których określają wartość mienia posiadanego przez pokrzywdzonego. Na publikowanych zdjęciach osoby takie często chwala się nowo zakupionym towarem lub fotografują przy mieniu o dużej wartości, które może stanowić przedmiot zaboru. Właściciele kont społecznościowych posiadają liczne albumy ze zdjęciami prezentującymi zamieszkiwane obiekty zarówno w środku, jak na zewnątrz, publikują dane na temat szkół, do jakich uczęszczają, lub nawet wprost określają miejsce zamieszkania, zachęcając tym samym przestępców do działania¹⁴.

Wywiad przed włamaniem do obiektów mieszkalnych

Przeprowadzona analiza uzyskanego materiału badawczego wykazuje zróżnicowanie metod wywiadowczych z wyszczególnieniem rodzaju obiektu mieszkalnego. Sprawcy częściej stosują wywiad w domach jednorodzinnych niż w przypadku mieszkań w blokach osiedlowych lub kamienicach. Ma to bezpośredni związek z przewagą możliwości logistycznych i kamuflażowych w trakcie wywiadu prowadzonego przed włamaniem do domu. Topografia, ukształtowanie terenu, rozmieszczenie obiektów oraz różnice konstrukcyjne umożliwiają sprawcy dokładną obserwację zarówno samego obiektu, jak i domowników, w przeciwieństwie do mieszkań w bloku, gdzie sama obecność włamywacza na klatce może zwrócić czyjąś uwagę.

Przestępcy, którzy planują włamanie do domu, najczęściej w pierwszej fazie działań wywiadowczych prowadzą obserwację wybranego obiektu przy użyciu pojazdu mechanicznego lub pieszo. Jeśli poruszają się pojazdem mechanicznym, zazwyczaj jest to samochód kradziony lub wynajęty z wypożyczalni na fałszywych dokumentach. Wywiadowca, będąc w pojeździe, może prowadzić dyskretną obserwację obiektu, a w razie konieczności wielokrotnie objeżdża całą okolicę, krążąc wokół wyznaczonego celu. Włamywacze, którzy poruszają się pieszo, aby nie wzbudzić podejrzeń częstym pojawianiem się w pobliżu planowanego miejsca włamania, stosują zwyczajowe elementy kamuflażu, tj. nakładają krótkie spodnie, sportowe obuwie, zakładają plecak lub słuchawki na uszy, pozorując trening biegacza. Jak relacjonowali funkcjonariusze policji zajmujący się zwalczaniem przestępczości przeciwko

¹³ Powstają wciąż nowe techniki i sztuki manipulacji systemów zabezpieczających, o których sprawcy kradzieży z włamaniem dowiadują się ze stron internetowych poświęconym takim zagadnieniom, np. w przypadku zamków do drzwi jest to proceder zwany *lockpicking* (angielski termin określający sztukę manipulacji zamkiem za pomocą odpowiednio dobranych narzędzi, takich jak np. wytrych, w celu niedestrukcyjnego otwarcia mechanizmu bez użycia klucza) lub *bumping* (termin określający sztukę manipulacji zamkiem za pomocą odpowiednio spreparowanego klucza, pozwalający na otwarcie wielu zamków, które posiadają mechanizmy zapobiegające tradycyjnemu *lockpickingowi*, www.toool.nl (The Open Organization of Lockpickers), wikipedia.org/wiki/Bumping).

¹⁴ Badania własne na podstawie wywiadów z funkcjonariuszami Wydziału Kryminalnego Komendy Miejskiej Policji w Krakowie w latach 2014–2015.

mieniu, sprawcy najczęściej podają się za pracowników różnych instytucji lub firm, deklarują, że prowadzą różnego rodzaju usługi, w tym sprzedaż rozmaitych przedmiotów lub towarów. W sytuacji kiedy zastają nieletnich lub osoby starsze, podają się za krewnych lub znajomych rodziców. Jedna z grup przestępczych działających na południu Polski prowadziła rozpoznanie z udziałem swojego wywiadowcy, który podawał się za agenta nieruchomości. Sprawcy niepostrzeżenie mogli dokładnie sprawdzić wszystkie pomieszczenia, zapoznać się z ich rozkładem i przekonać, czy w mieszkaniach znajdują się wartościowe przedmioty. Jeśli sposób zabezpieczenia oglądanej nieruchomości zdaniem włamywaczy był do pokonania, przystępowano do włamania. W przeciwnym razie przestępcy umawiali się z właścicielem na kolejną wizytę pod pretekstem sporządzenia dodatkowych zdjęć, a w trakcie takiego spotkania niepostrzeżenie uchylali okna lub otwierali drzwi balkonowe, aby w dogodnym czasie dokonać kradzieży.

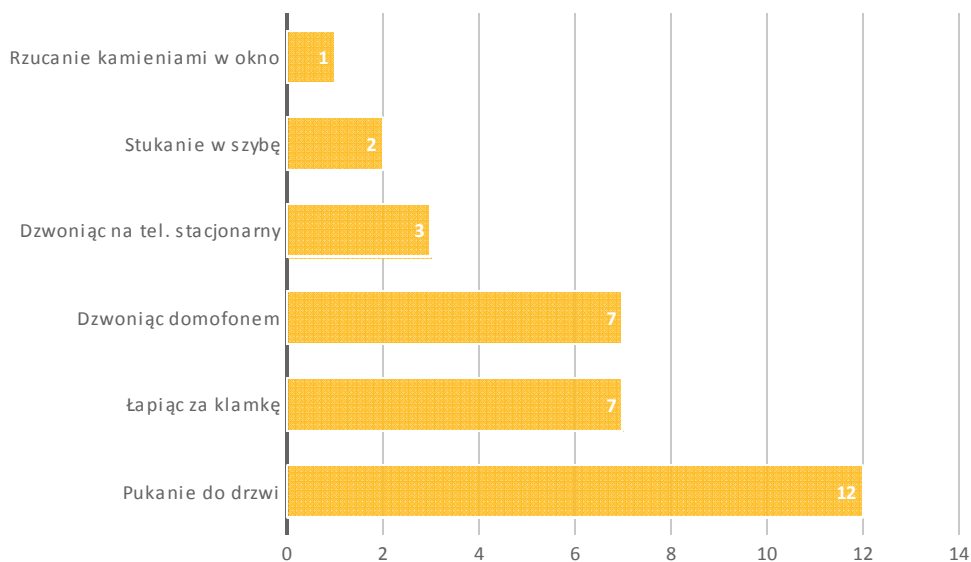
Sprawcy prowadzący wywiad wykorzystują również elementy znakowania obiektu w celu ustalenia dobowego rytmu przebywania domowników. Wywiadowca, wsuwając ulotkę pomiędzy drzwi a framugę lub wkładając do zamka kawałek papieru lub zapalną, ustala, w jakich godzinach domownicy są nieobecni. Sposoby zweryfikowania przez sprawcę dogodnego czasu włamania są różne, przestępcy wykorzystują nawet włosy lub nitkę, aby przekonać się, kiedy drzwi zostały otwarte¹⁵. Wszystko zależy od finezji i pomysłowości oraz zaplecza technicznego sprawcy. Przestępcy przy użyciu telefonu komórkowego lub aparatu sporządzają dokumentację fotograficzną samego obiektu i okolicy, na podstawie której mogą zarówno wyznaczyć drogi dojścia i ewakuacji, jak i określić sposób zabezpieczenia domu lub mieszkania.

Jak już wspomniano, w przypadku mieszkań sprawcy łatwiej jest ustalić skład osobowy rodziny, okres, w którym mieszkańcy są nieobecni, sposób zabezpieczeń czy istnienie systemów alarmowych. W trakcie wywiadu nakierowanego na domy jednorodzinne sprawcy wykorzystują najprostsze, a zarazem najskuteczniejsze metody rozpoznania, aby przekonać się, czy ktoś znajduje się w środku. Wywiadowca, dzwoniąc na telefon stacjonarny pokrzywdzonego, przy użyciu metody tzw. głuchego telefonu, sprawdza obecność mieszkańców w domu. W zależności od pory roku przestępcy wykorzystują kamienie lub kule śniegowe, rzucając je w okna i czekając, czy ktoś zareaguje. Nierzadko spotykaną metodą wywiadowczą jest wkładanie gazet lub ulotek między drzwi lub kładzenie ich na wycieraczkę. W ten sposób sprawca z łatwością może ustalić, czy ktoś wchodził lub wychodził z mieszkania.

Zbliżona forma działań rozpoznawczych stosowana jest w blokach osiedlowych lub kamienicach. Aby potwierdzić chwilową absencję pokrzywdzonego, sprawcy używają domofonów lub po wejściu do klatki pukają do drzwi. Jeśli okaże się, że jednak ktoś jest w środku i otworzy drzwi, włamywacze podają się za roznoszących ulotki lub szukających najbliższego warsztatu samochodowego. Wyniki badań wykazały, że pukanie do drzwi jest najczęściej spotykaną metodą wywiadu, choć włamywacze również często wykorzystują sposób polegający na chwytaniu za klamkę, aby zweryfikować obecność mieszkańców (wykres 12). Należy jednak podkreślić, że

¹⁵ Z. Bożyczko, *Kradzież z włamaniem...*, op. cit., s. 52.

przestępcy w swoich działaniach zarówno taktycznych, jak technicznych najczęściej wykorzystują dużą anonimowość życia mieszkańców, szczególnie na nowo powstałych osiedlach w dużych aglomeracjach miejskich.

Wykres 12. Sposób ustalenia dobowego rytmu obecności domowników

Źródło: badania własne.

Wywiad przed włamaniem do obiektów usługowo-handlowych i biurowych

W przypadku obiektów komercyjnych najbardziej znaczącym czynnikiem mającym wpływ na formę wywiadu prowadzonego przez włamywaczy jest przedmiot zaboru przestępczego oraz rodzaj obiektu usługowo-handlowego. Sprawcy muszą wiedzieć, czy włamanie do wybranego lokalu będzie opłacalne i czy włożona w to praca będzie równała się zyskowi. Ze względu na cel zamachu przestępczego musimy rozróżnić elementy taktyczne działania sprawców planujących włamanie do sklepów od tych, których celem zamachu przestępczego są hotele lub biura. Prowadzenie wywiadu w placówkach handlowych jest z reguły łatwiejsze niż w przypadku kradzieży hotelowych, których sprawcy są bardziej narażeni na wykrycie. Jak podkreślali funkcjonariusze operacyjni w trakcie prowadzonych rozmów, trudności w uzyskaniu zadowalającej wykrywalności tych przestępstw wynikają z tego, iż wielu takich czynów dokonują przestępcy wędrowni lub okazjonalni. Jednak w przypadku sprawców specjalizujących się w dokonywaniu kradzieży z włamaniem do hoteli realizacja zamiaru przestępczego poprzedzona jest starannym doбором miejsca, obiektu kradzieży, czasu, sposobu dokonania włamania oraz innymi czynnościami przygotowawczymi. Włamywacze w celach przestępczych wyjeżdżają do innych

miejsowości i tam starają się zamieszkać w hotelu. Aby przeprowadzić skuteczne rozpoznanie, meldują się w hotelu jako goście na podstawie sfalszowanych dokumentów tożsamości. Mogą przedostać się również na teren obiektu, wykorzystując nieuwagę personelu, lub zostają wprowadzeni przez gości hotelowych, udając, że im towarzyszą. Przebywając na terenie restauracji, recepcji lub holu hotelowego, sprawcy obserwują gości odznaczających się lepszym ubiorem, kosztownie wyglądającą biżuterią lub bardziej interesującym bagażem. Wykorzystując dużą rotację gości hotelowych i często działając w sposób kolektywny, niepostrzeżenie sprawdzają, pod jakim numerem pokoju zatrzymał się potencjalny pokrzywdzony, a w wielu przypadkach kradzież poprzedzona jest wejściem w posiadanie klucza hotelowego do określonego pokoju¹⁶.

W odmienny sposób wywiad prowadzą sprawcy kradzieży sklepowych. Wyszukują obiekty, które znajdują się na rzadko uczęszczanej trasie, zwłaszcza nocą, a wokół nie ma zbyt wielu latarni. Prowadząc rozpoznanie przed włamaniem do sklepu, wywiadowca w pierwszej kolejności obserwuje obiekt z zewnątrz. Sprawdza, o której godzinie po zamknięciu personel opuszcza sklep oraz którymi drzwiami wchodzi i wychodzi. Na szybach wystawowych bardzo często jest umieszczona informacja i logotyp grupy ochrony odpowiadającej za bezpieczeństwo sklepu. Sprawca jest w stanie ustalić, w jakim czasie od włączenia alarmu pojawi się patrol interwencyjny i ile czasu ma na ucieczkę. Po dokonaniu zewnętrznych „ogłędzin” wywiadowca wchodzi do sklepu, udając klienta. Nie wzbudzając podejrzeń, rozgląda się w środku, zapamiętując, jakie zabezpieczenia posiada wybrany obiekt i gdzie znajdują się przedmioty będące celem planowanego zamachu przestępczego. Jak wykazały badania, sklepy zazwyczaj są najlepiej zabezpieczone i najczęściej wyposażone w dodatkowe zabezpieczenia elektroniczne, dlatego sprawca musi wcześniej opracować plan działania, na podstawie którego w możliwie najkrótszym czasie dostanie się do obiektu, dokona kradzieży i oddali się z miejsca przestępstwa. Kupując drobną rzecz lub rozmieniając pieniądze, włamywacz sprawdza, gdzie znajduje się kasa i jakiego jest typu. Po ustaleniu miejsca przechowywania pieniędzy lub asortymentu będącego celem włamania sprawcy najczęściej planują dokonanie kradzieży w późnych godzinach nocnych.

Wnioski

Analiza działań wywiadowczych współczesnych sprawców włamań w prowadzonych badaniach wykazała, że osoby przesłuchiwane rzadko przyznają się do prowadzenia wnikliwego i wszechstronnego przygotowania przed popełnieniem przestępstwa, chociaż sposób, w jaki dokonano włamania, ponad wszelką wątpliwość wskazywał, że wcześniej prowadzono szczegółowe rozpoznanie. Mimo wysokiego współczynnika stosowania przez sprawców różnych form wywiadu przestępcy zazwyczaj ograniczają się do ogólnego rozeznania na podstawie obserwacji obiektu, która pozostaje nadal desygnatem elementów taktycznych. Implikacją tego staje się

¹⁶ Badania własne na podstawie wywiadów z funkcjonariuszami Wydziału Kryminalnego Komendy Miejskiej Policji w Krakowie w latach 2014–2015.

właściwa interpretacja i zrozumienie pojęcia wywiadu, którego nie należy traktować wyłącznie jako zaawansowanej procedury taktycznej opartej na wszechstronnych i szczegółowych „ogłędzinach” obiektu wraz z drobiazgowym przygotowaniem do planowanego zamachu przestępczego. Wielokrotnie zdarza się, że sprawca wchodzi w posiadanie wiedzy na temat wybranego obiektu, w którym może znajdować się mienie o wysokiej wartości, wyłącznie dzięki doraźnemu i powierzchownemu rozpoznaniu jako jednej z trzech form prowadzenia wywiadu, które zostały już zdefiniowane w niniejszym opracowaniu. Mimo skąpych danych włamywacz często decyduje się przystąpić do działania wyłącznie na podstawie obserwacji samego obiektu, bez uprzedniego sprawdzenia sposobu zabezpieczeń lub określenia dobowego rytmu przebywania pracowników czy domowników.

Niemniej jednak wyniki badań elementów taktycznych działania sprawców kradzieży z włamaniem pozwoliły w przybliżeniu określić sylwetkę współczesnego „wywiadowcy” i sposób jego działania. Do symptomatycznych elementów taktycznych w stadium przygotowawczym przestępstwa w ramach prowadzonego wywiadu należy zaliczyć:

- opracowanie planu działania,
- wytypowanie i rozpoznanie obiektu,
- dobór odpowiedniej liczby współników, jeśli przestępstwo dokonywane jest grupowo,
- przyswojenie odpowiedniej wiedzy koniecznej do dokonania przestępstwa, np. co do sposobu pokonywania zabezpieczeń,
- oszacowanie czasu dokonania przestępstwa i opracowanie strategii działań logistycznych w razie ucieczki,
- zabezpieczenie dróg dojazdowych oraz sposobów wykorzystania naturalnych osłon i barier umożliwiających dokonanie czynu,
- przygotowanie odpowiedniego rodzaju narzędzi przestępstwa, środków transportu itp.,
- przygotowanie fałszywego alibi lub kryjówki,
- pozyskanie popleczników i kooperantów jako pomocników w rozumieniu art. 18 § 1 i 3 k.k.

Stosowanie wywiadu przed dokonaniem przestępstwa dotyczy z reguły włamywaczy w dojrzałym wieku, odznaczających się większym stopniem specjalizacji i najczęściej karanych. Rozpoznanie najczęściej prowadzone jest przed włamaniem do obiektów mieszkalnych i handlowo-usługowych i występuje prawie zawsze, jeśli lokal jest wyposażony w zabezpieczenia elektroniczne lub specjalne, a celem czynu jest mienie o wyższej wartości. Wywiad prowadzony jest w formie obserwacji obiektu, obserwacji domowników lub pracowników oraz przez sprawdzenie sposobu zabezpieczeń. Przestępcy, którzy poprzedzają włamanie wywiadem, często używają wcześniej przygotowanych narzędzi podczas pokonywania zabezpieczeń. Do zbierania informacji na temat celu zamachu przestępczego włamywacze wykorzystują wszystkie dostępne nośniki środków masowego przekazu. W trakcie „ogłędzin” przed

dokonaniem włamania stosują różnorodne i czasami bardzo finezyjne sposoby znakowania obiektu¹⁷.

Biorąc pod uwagę metody wywiadowcze sprawców włamań, należy również uwzględnić wywiad, który został przeprowadzony przez nadawcę. Osoba z bliskiego otoczenia pokrzywdzonego lub sama rodzina informuje sprawców, jakie środki zabezpieczające znajdują się w obiekcie, i dokładnie wskazuje, gdzie są przechowywane wartościowe rzeczy lub pieniądze. W takich przypadkach sprawcy mimo wszystko penetrują obiekt lub nawet go dewastują, aby nie skierować podejrzeń na nadawcę. Jednak z materiałów operacyjnych policji wynika, że obecnie wywiad za pośrednictwem nadawcy jest rzadziej stosowany i najczęściej prowadzony jest przez samych włamywaczy.

Wyniki przeprowadzonych badań upoważniają do stwierdzenia, że w działaniach wywiadowczych sprawców można odnaleźć potencjalne nośniki *modus operandi*. Oczywiście zakres ich występowania jest uwarunkowany wieloma zmiennymi, które pozostają w ścisłej korelacji. Do najistotniejszych należy zaliczyć rodzaj obiektu zamachu przestępczego, jego położenie oraz sposób zabezpieczenia, a także indywidualne cechy samego sprawcy, w szczególności wiek i stopień specjalizacji. Jednakże wypadkowa wszystkich korelatów taktycznych mających wpływ na przebieg przestępstwa w trakcie wywiadu prowadzonego przed dokonaniem włamania uniemożliwia stworzenie zamkniętego katalogu poszczególnych elementów *modus operandi*¹⁸. Nie należy zakładać, że działanie sprawców na etapie prowadzonego wywiadu cechuje szablonowe powtarzanie wybranych czynności rozpoznawczych. Słusznie zauważył A. Solarz, iż błędna i uproszczona interpretacja sposobu działania sprawcy sprowadza się do rejestracji *modus operandi* przestępcy przez czekanie „jedynie na idealne powtórzenie się wszystkich jego elementów i dopiero na tej podstawie opracowywanie wniosków co do osoby sprawcy”¹⁹. Sprawca kradzieży z włamaniem nie jest w stanie funkcjonować w „sterylnych” warunkach stworzonych przez siebie dla realizacji własnych celów. W trakcie prowadzonego wywiadu musi reagować na zmieniające się czynniki zewnętrzne lub wewnętrzne, których nie przewidział lub nie zakładał na etapie planowania przestępstwa. Przyjmuje się, że najbardziej wartościowe i znaczące w tworzeniu portretu psychologicznego sprawcy oraz w budowaniu wzorca są indywidualne cechy samego przestępcy²⁰. W sposób szczególny decydują o występowaniu w działaniu włamywacza elementu *constans*, ponieważ

¹⁷ L. Markson, J. Woodhams, J.W. Bond, *Linking serial residential burglary: comparing the utility of modus operandi behaviours, geographical proximity, and temporal proximity*, „Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling” 2010, t. 7 (2), s. 91–95.

¹⁸ T. Hanausek, *Identyfikacja kryminalistyczna na podstawie badań modus operandi*, „Studia Kryminologiczne, Kryminalistyczne i Penitencjarne” 1991, t. 21, s. 283–284.

¹⁹ A. Solarz, *Zagadnienie przestępczości zawodowej w Polsce*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1967, s. 168–169.

²⁰ B.W. Ewart, G.C. Oatley, K. Burn, *Matching crimes using burglars' modus operandi: a test of three models*, „International Journal of Police Science & Management” 2005, t. 7 (3), s. 160–162.

o ile zmianie ulegają uwarunkowania zewnętrzne powstałe na skutek oddziaływań autonomicznych, na które sprawca nie ma wpływu, o tyle psychika sprawcy, odpowiadająca za jego postępowanie, pozostaje stosunkowo stała²¹.

Stworzona typizacja elementów wywiadowczych stanowi realny i miarodajny układ potencjalnych działań i zaniechań uwarunkowanych czynnikami obiektywnymi i subiektywnymi w oparciu o *modus operandi* włamywacza. Zamierzony przez sprawcę cel może być osiągnięty dzięki zastosowaniu różnych wariantów działań, przy zróżnicowaniu uwarunkowania pomiędzy wyżej wskazanymi komponentami. Dlatego trudno jest uściślić i wytypować ów jednoznaczny i charakterystyczny sposób prowadzenia czynności rozpoznawczych, w związku z tym w trakcie budowania konkretnego *modus operandi* sprawcy należy uwzględnić zmienną elementów taktycznych w stosunku do posiadanego wzorca. Stosowaniu wywiadu jako czynności poprzedzającej włamanie należy zatem poświęcić więcej uwagi, ponieważ możliwości wykorzystywania źródeł informacji o sposobie działania sprawcy kradzieży z włamaniem nie ograniczają się wyłącznie do czynności wykrywczych przy tworzeniu wersji kryminalistycznych²², ale mogą być wykorzystane jako jeden z komponentów dowodu poszlakowego lub nawet jako podstawa do ustaleń na płaszczyźnie karnomaterialnej²³.

Streszczenie

Niniejszy artykuł ma na celu ukazanie zależności pomiędzy *modus operandi* a wywiadem prowadzonym przed włamaniem jako taktycznego elementu działania sprawców przestępstw przeciwko mieniu. Badaniem objęto 683 postępowania przeciwko oskarżonym o kradzież z włamaniem na podstawie art. 279 § 1 k.k. oraz pozostającego w zbiegu z nim art. 13 § 1 k.k., zakończone prawomocnym wyrokiem, należące do właściwości miejscowej wszystkich wydziałów karnych Sądu Rejonowego w Krakowie w latach 2010–2014. Autor wykorzystał również jako narzędzie badawcze rozmowy i wywiady z funkcjonariuszami Wydziału Kryminalnego Komendy Miejskiej Policji w Krakowie. Celem przeprowadzonych badań było dokładne zobrazowanie metod stosowania wywiadu jako czynności poprzedzającej włamanie w pryzmacie wykorzystania nośników *modus operandi* do identyfikacji sprawców kradzieży z włamaniem do obiektów mieszkalnych i komercyjnych.

Słowa kluczowe: *modus operandi*, wywiad przed włamaniem, kradzież z włamaniem, włamywacze

Summary

This paper evaluates the relationship between the *modus operandi* and the interview conducted before burglary as a tactical crime method against property. This research involved

²¹ L. Tyszkiewicz, *Badania osobopoznawcze w prawie karnym*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1975.

²² P. Girdwoyń, *Wersje kryminalistyczne. O wykrywaniu przestępstw*, Wydawnictwo Prawnicze PWN, Warszawa 2001, s. 174–175.

²³ M. Całkiewicz, *Modus operandi sprawców zabójstw*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa 2010, s. 11.

683 proceedings against the accused burglary pursuant to art. 279 § 1 of the Criminal Code and remaining under the confluence of the art. 13 § 1 of the Criminal Code, completed with the final judgment and remaining in the jurisdiction all of the Districts Court's in Kraków between 2010–2014. As an investigation tool author had used conversations and interviews provided by the Officers of the Criminal Investigation Department of the Municipal Police Headquarters in Kraków. The aim of this study was to illustrate and evaluate precisely the interview users method as the action preceding the burglary in a prism of using modus operandi media to identify perpetrators of the residential and commercial objects.

Keywords: modus operandi, interview before the burglary, burglary